

T o krótkie studium poświęcone sztuce Anny Szpakowskiej-Kujawskiej stanowi **zbliżenia do** wybranych obszarów i zagadnień **jej twórczości malarskiej i – zwłaszcza – przestrzennej**. Założeniem niniejszej pracy jest przyjrzenie się szczególnym i charakterystycznym zakresom twórczej działalności artystki, głównie okresu dojrzałego, wyartykułowanego od początku lat 70. XX wieku i późnego (do chwili obecnej). Pozwoli to ująć specyfikę tej sztuki, czyli jej **indywidualny kobiecy modernizm** rozwijany w eksperymentalnych doświadczeniach twórczych, a także przekraczanie ustalonej konwencji poprzez spontaniczne sięganie po właściwości rozpowszechnione w sztuce aktualnej. Jednocześnie umożliwi wydobycie osobliwego realizmu tej twórczości, opartego na kobiecym doświadczeniu życiowym i artystycznym. Ten realizm pozwala wygenerować odmienny i mocno eksponujący kobiecy podmiot artystyczny świat osobistych peregrynacji, przekazany w wysoko zindywidualizowanym języku plastycznym i wynalezionym osobniczym kodzie artystycznych środków. Tekstowi przyświeca zamiar pełniejszego ukazania wyraźnie nowatorskich obszarów twórczości Szpakowskiej-Kujawskiej, wyróżniających się odważnym eksperymentem odrębnej kreatorki, a także tych działań artystycznych, które dotąd nie zostały wystarczająco

przedstawione w merytorycznym i pogłębionym interpretacyjnie opisie. Dzięki takiej analizie aktywność artystki zostanie osadzona w aktualnym dyskursie sztuki współczesnej jako jej niezbędny i wyjątkowy przejaw. Sama zaś Szpakowska-Kujawska ukaże się jako mistrzowsko precyzyjna modernistka-awangardystka, która swoją antykonwencjonalnością i zróżnicowaną odmiennością antycypuje artystyczne transgresje określające wybrane aspekty ponowoczesnej sztuki.

Zaproponowana tu perspektywa badawcza uwzględnia analizę sztuki Szpakowskiej pod względem znamionujących ją tendencji: realizmu i awangardowości, a także podporządkowanych stylistyce awangardy (jako nurtowi modernizmu) przejawów późniejszej estetyki postmodernistycznej. Metodologiczny repertuar wykorzystany w studium częściowo sięga do optyki feminizmu i psychoanalizy, nie rezygnując przy tym z interpretacji kompozycyjnej rozwiniętej miejscami o dokładniejszą analizę formalną. Takie eklektyczne nachylenie badawcze z różnym nasileniem będzie towarzyszyć opisowi poruszanych w tej pracy obszarów twórczej działalności Anny Szpakowskiej-Kujawskiej: tendencji malarskich, udziału w Sympozjum Wrocław '70, prac ceramicznych i rzeźbiarskich, kalabasz z okresu nigeryjskiego oraz dzieł zainicjowanych pobytem twórczyni w Lasówce.

Samo powstanie tej książki to przede wszystkim wynik bezpośrednich spotkań z Anną Szpakowską-Kujawską, które wstępnie były obmyślane jako wywiady, potem przerodziły się w równoważną wymianę zdań na temat sztuki artystki oraz kontekstu jej zaistnienia i trwania. Pierwszy trop poszukiwań, czyli przynależność do Grupy Wrocławskiej, wydał się nieprecyzyjny. Osobność Szpakowskiej wyblyskiwała podczas spotkań z nią i jej sztuką w zapełnionej dziełami pracowni. Drugi – poznanie poprzez bezpośrednią percepcję i zetknięcie z żywym drugim człowiekiem, otoczonym jego artefaktami w prywatnej przestrzeni, oraz poprzez autorskie teksty – okazał się właściwy. Na początku najbardziej zajmujący był okres nigeryjski i osobliwy majstersztyk, czyli kalabasz, odrębne dzieło artystki, stanowiące jej formo- oraz sensotwórczy wynalazek. Zapoznanie się z maszynopisem autorskiego pamiętnika *Ekundayo albo droga* przybliżyło tworzenie Szpakowskiej w Afryce i jednocześnie jej życie w tym miejscu. Pozwoliło na wtajemniczenie w estetyczną i egzystencjalną wrażliwość, którą artystka skrupulatnie zawarła w swoim tekście. Potem pojawiła się inna problematyka jej sztuki, równie interesująca – Sympozjum Wrocław '70, formy przestrzenne i twórczość lasówkowa.

Finalnie współbycie z artystką i „żywym” dziełem, dopełniane merytorycznym dialogiem z tekstami źródłowymi i opracowaniami, odsłoniło różnorakie problemy tej twórczości, dotąd niewystarczająco wyartykułowane. Skłoniło do zakreslenia

odmienności drogi twórczej Szpakowskiej-Kujawskiej oraz próby jej zdefiniowania i osadzenia w dyskursie sztuki współczesnej, czyli w eklektycznej optyce badawczej z zakresu m.in. realizmu i awangardy, a także feminizmu i psychoanalizy (rozdz. 1. *Osobność drogi twórczej i perspektywa metodologiczna*). Konieczne wydało się przybliżyć nie najmniej opisanych i najistotniejszych zagadnień obejmujących zwłaszcza dojrzawy etap artystycznych działań, których analiza naświetla specyfikę tej wielomedialnej twórczości. Szczególnie ważna malarska kreacja zachęciła do syntetyzującego wskazania jej głównych i wyróżniających się tendencji formalno-tematycznych na przykładzie wybranych cykli (rozdz. 2. *Tendencje malarstwa Anny Szpakowskiej-Kujawskiej*). Aktywne uczestnictwo artystki we wrocławskim świecie sztuki i od samego początku budowanie od podstaw kontekstu życia artystycznego na Ziemiach Odzyskanych uwydatniły niewątpliwą i niezauważoną rolę Szpakowskiej w Sympozjum Wrocław '70, w znaczeniu nie tylko twórczym, lecz także organizacyjnym (rozdz. 3. *Sympozjum Wrocław 1970 i balony*, najbardziej historiograficzny). Ciągłe powroty artystki do formy przestrzennej uzmysłowiły, jak ważne i jakościowo inne są jej rzeźba i ceramika, w tym prace dotąd nieopisane lub ujęte w niewystarczającym zakresie (rozdz. 4. *Ceramicno-rzeźbiarskie „podróże”*). Pobyt w Nigerii wskazał wyjątkową jakość nowatorskiej sztuki z tropików. Ukazał zwłaszcza unikalne kalabasze, czyli „dziecko megaliansu” zrodzone na przecięciu dwóch różnych kultur, jako świadectwo transgresyjnego doświadczenia orientalnej tematyki i tworzywa (rozdz. 5. *Kalabasze – unikalne rzeźby z tropików*). Ostatnio pochłaniające Szpakowską malarstwo lasówkowe i przestrzenne *Skrzydłaki* ujawniły formotwórczą rolę natury w jej osobistych kolażach i wielobarwnych bryłach klejonych (rozdz. 6. *Lasówka*). Zakończenie stanowi podsumowujące domknięcie selektywnego przeglądu artystycznych podróży wrocławskiej nestorki i jednocześnie finalną próbę ułożenia jej w perspektywie modernizmu i postmodernizmu, definiujących współczesny dyskurs sztuki (*Finalna – jednak – próba klasyfikacji...*). Poszczególne rozdziały naświetlają konkretne etapy twórczości artystki, formułowaną wówczas nowatorską wartość twórczą, a także złożoną problematykę powstawania i istnienia jej dzieła. Niniejsze omówienie artystycznych działań Anny Szpakowskiej-Kujawskiej dotyczy więc głównie tych właśnie wybranych zagadnień.

Na koniec warto podkreślić istotny kontekst powstawania tej książki. Przesiadując w prywatnym zaciszu pracowni, Szpakowska chętnie pokazywała swoje prace, opowiadała o nich bezpośrednio i szczerze, zarówno od strony formalnej i technicznej, jak i tematycznej. Każda z nich wiąże się z jej osobistymi przypadkami dopełniającymi wyjątkowo bogatą biografię, mimo że nie sposób dojrzeć w nich dosłownego biografizmu, ale mocną sugestią osiagającą swoją jakość w wymiarze jednostkowym, a następnie

uniwersalnym. Artystka wskazywała także aktualnie powoływane dzieła, mówiąc, jak chciałyby je domknąć. Dzieliła się wizją ich procesu twórczego, do którego wykonywała liczne szkice przygotowawcze, wypełniające osobistą przestrzeń kreacji. Najczęściej „stawały się” one w trwającej chwili, krystalizowały bez większej przerwy i niezłomie, poddając się swojemu specyficznemu rytmowi. W tej aurze jawi się artystka szczególnie konsekwentna, która od początku jest świadoma celu, mimo że wizualność gotowego dzieła to jeszcze nurtująca zagwozdka-zagadka. Wytrwałość i pasja określają najważniejszy dla artystki twórczy imperatyw, którego świadectwem są m.in. prace w tym tekście przywołane, uruchamiające wieloaspektową i złożoną problematykę.